
ESBRI-seminarium, 14 oktober 2003

Småföretaget och kapitalet

-

så får du det och här finns det!

Hans Landström

Institutet för Ekonomisk Forskning
Ekonomihögskolan, Lunds Universitet

Email: Hans.Landstrom@fek.lu.se

Forskningens karaktär

Anglo-saxisk forskning → Internationell forskning

Utbudsorienterad forskning → Efterfrågeorienterad forskning

Homogena marknader → Heterogena marknader

Empirisk forskning → Teoretisk forskning

Enkla kartläggningar → Sofistikerade metoder

Fragmenterad forskning
Brist på robusta studier

Småföretaget och kapitalet

Små företags finansiering

- Finansiell bootstrapping (Joakim Winborg)
- Företagares attityder till externt kapital (Björn Berggren)

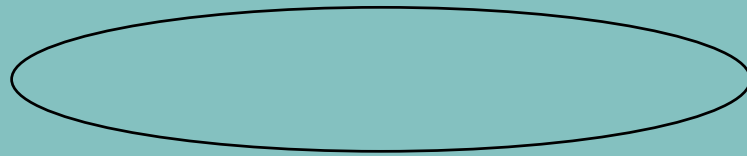
Bankfinansiering

- Kreditbedömning av små företag (Katarina Kling och Volker Bruns)
- Skillnader mellan erfarna och oerfarna bankmän (Patric Andersson)
- Kvinnliga företagares relationer till bank (Berit Björnsson)
- Lokala skillnader i kreditbedömningen (Lars Silver)

Venture Capitalfinansiering

- Riskkapitalbolagens värdetillförsel (Öyestein Fredriksen och Pontus Willquist)
- Riskkapital och nya bioteknikföretag (Anna S Nilsson)
- Styrelsearbete i riskkapitalfinansierade företag (Jonas Gabrielsson)
- Affärsänglars lärprocesser och karriärer (Diamanto Politis)

Finansiellt gap

Finansiellt gap

Informationsasymmetri

Risk
Kompetens
Kostnader

Attityd
Kompetens
Kostnader

Företagare

Finansiär

Företagarens perspektiv (Björn Berggren)

Oberoende och autonomi
Kontroll
Låga tillväxtambitioner

Undviker extern finansiering

Myers (1982) – ”pecking order framework”

Småföretagares ändrade attityder:

1. Tvingande mekanismer
  - Industrier med teknologiska förändringar
  - Företagets fortlevnad är i fara (finansiella svårigheter)
2. Lärande mekanismer (ökad kunskap om olika finansiärer)

Attityden till olika finansiärer (Björn Berggren)

	Affärsänglar	Venture capital	Industriell partner	Bank
Bidrag till lönsamhet	5,3	4,3	4,9	2,6
Bidrag till bättre finansiell ställning	5,5	4,5	5,1	2,9
Lett till nya kunder	4,7	3,3	4,6	1,8
Bidragit till bättre marknads-kunskap	4,3	3,6	4,2	1,5
Bidragit till produkt-utveckling	4,6	3,7	5,2	1,8
Bidragit till att få annan finansiering	4,9	3,4	3,2	1,6

Företagare

Finansiär

Finansieringskällor

Idégenerering

Exploatering

Tidig
utveckling

Expansion

Mognad

Finansiell "bootstrapping"
Offentlig finansiering
Familj och vänner

Kunder
Affärsänglar
Bank

Venture Capital
Börsnotering

Finansieringskällor i tidiga faser

- Finansiell ”bootstrapping”
- Bank
- Formellt venture capital
- Informellt venture capital

Finansiell bootstrapping (Joakim Winborg)

Finansiell bootstrapping

Att finna lösningar på resursbehov som innebär att externa finansiella medel inte används.

	<i>Finansiell syn</i>	<i>Företagarsyn</i>
<i>Logik</i>	Ekonomisk rationell logik	Oberoende/kontroll/ riskaversiv logik
<i>Fokus</i>	Kapital	Resurser
<i>Antagande</i>	”Mycket risk- kapital behövs för att göra nödvändiga investeringar”	”De flesta unga och små företag har begränsade resursbehov och skaffar resurser utan finansiella medel”

Finansiell bootstrapping (Joakim Winborg)

Kategori bootstrappers	Bootstrapping metoder	Karaktär
Fördröjande bootstrappers	Fördröja utbetalningar	- Företag i finansiell kris
Relationsorienterade bootstrappers	Gemensam användning av resurser	- Mogna företag - Företag på mindre orter
Bidragsorienterade bootstrappers	Bidragsfinansiering	- Expanderande företag - Tillverkande företag
Minimerande bootstrappers	Minimera kundfordringar (cash management)	- Expanderande/mogna företag - Företag med många transaktioner
Ägarfinansierade bootstrappers	Ägarfinansiering	- Unga företag

---

Finansieringskällor i tidiga faser

- Finansiell ”bootstrapping”

- Bank

- Formellt venture capital

- Informellt venture capital

Finansieringens dilemma

	Beviljad kredit	Avslagen kredit
Projektet framgångsrikt	Korrekt beslut	Typ I fel
Projektet misslyckat	Typ II fel	Korrekt beslut

Kreditgivningens 5C

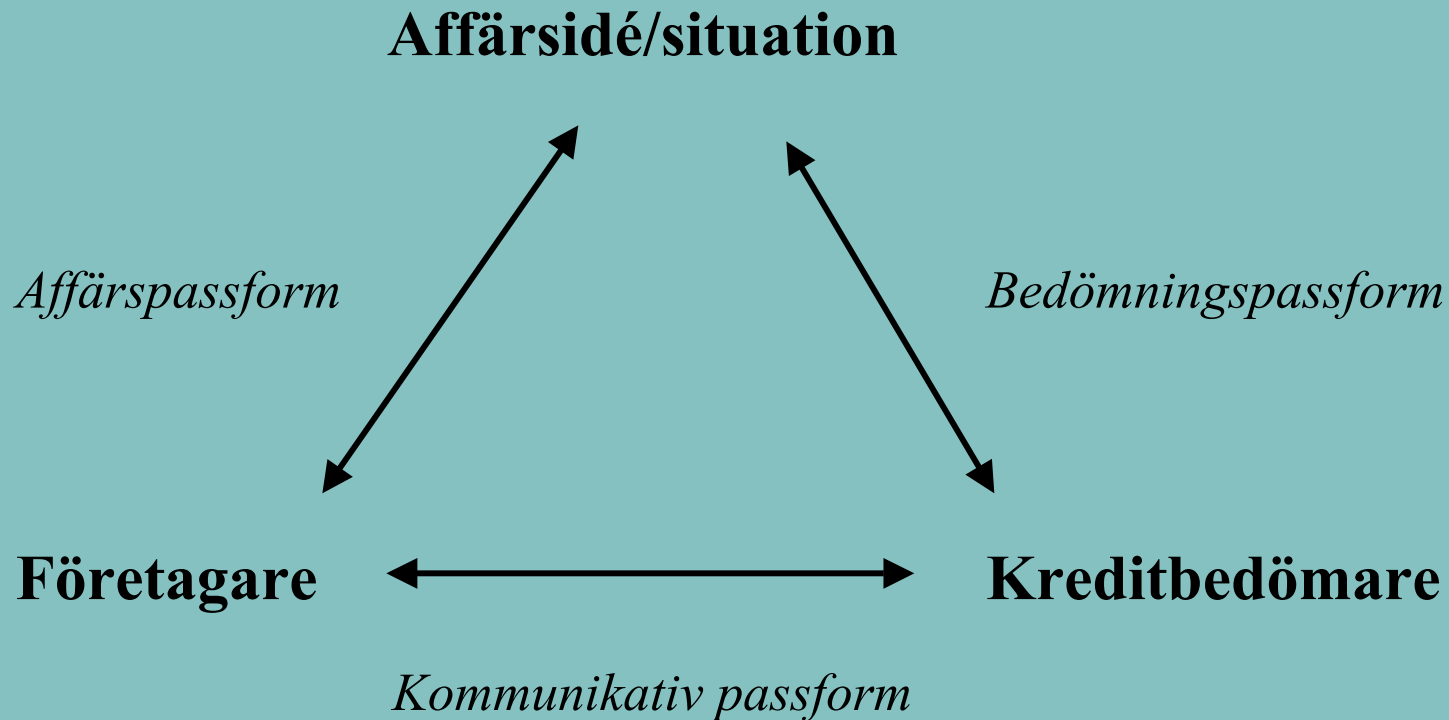
- *Capacity* – låntagarens förmåga att återbetala lånet (säkerheter, cash flow)
- *Capital* – individens finansiella styrka
- *Collateral* – de säkerheter och garantier låntagaren kan uppvisa
- *Character* – individens förmåga och vilja att återbetala lånet
- *Conditions* – det allmänna ekonomiska klimatet

Beslutsstilar (Michael Driver)

		Informationsanvändning	
		Satisfierare	Maximerare
Fokus	Uni	Beslutsam Uppriktig Snabb Resultatorienterad	Hierarkisk Seriös Metodisk Kvalitetsorienterad
	Multi	Flexibel Social Anpassande Förändringsorienterad	Integrativ Öppen Kreativ Teamorienterad

Bedömning av "passform" (Katarina Kling)

Affärspassform (Katarina Kling)

Affärside/situation

Enkel/
stabil   Enkel/
föränderlig   Komplex/
stabil   Komplex/
föränderlig

Företagare

Beslutsam

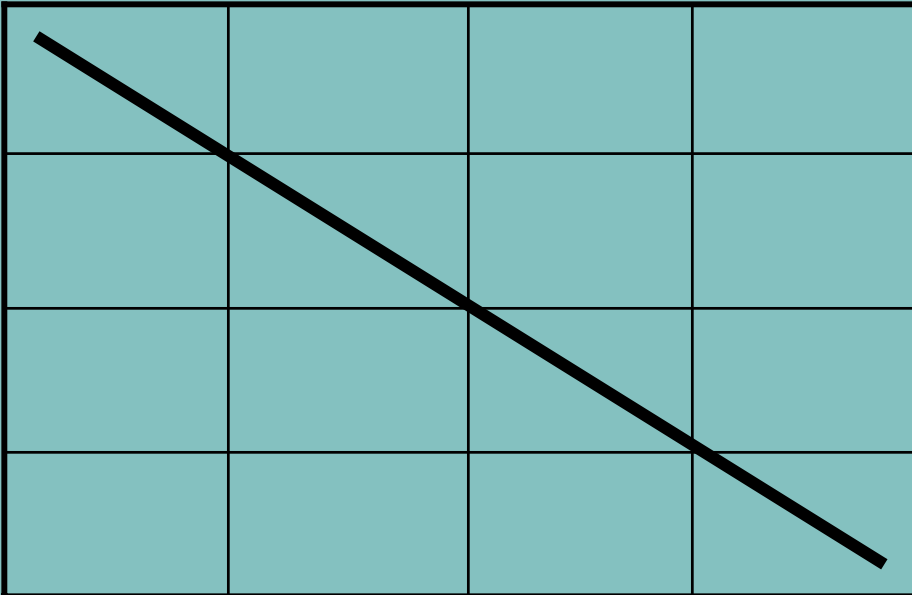
Flexibel

Hierarkisk

Integrativ

Bedömningspassform (Katarina Kling)

	Affärside/situation			
	Enkel/ stabil	Enkel/ föränderlig	Komplex/ stabil	Komplex/ föränderlig
Kreditbedömare				
Beslutsam				
Flexibel				
Hierarkisk				
Integrativ				

A 4x4 grid with a diagonal line from the top-left corner to the bottom-right corner. The grid is empty, and the diagonal line is a solid black line.

Kommunikativ passform (Katarina Kling)

Kreditbedömare

Beslutsam   Flexibel   Hiearisk   Integrativ

Företagare

Beslutsam

Flexibel

Hierarkisk

Integrativ

Slutsats (Katarina Kling)

- Modellen kan förklara varför olika kreditbedömare kommer fram till olika slutsatser vid kreditbedömningen.
- Det finns inte ett sätt att lyckas som företagare (ingen ”ideal” företagare) – det beror på situationen.
- Viktigt att skapa ledningsgrupper med komplementära beslutsstilar.
- Det finns inte en enda ”bästa” kreditbedömning – beror på typen av affärsidé/situation.
- Arbeta i team vid kreditbedömningen i banken.

Finansieringskällor i tidiga faser

- Finansiell ”bootstrapping”
- Bank
- Formellt venture capital
- Informellt venture capital

Venture Capital – en definition

- Ägarfinansiering
  - Minoritetsinvesteringar
  - ”Tillfälliga” partners
  - Aktivt ägande
- Formellt och informellt venture capital

Formellt venture capital - historik

1970-tal

1980-tal

1990-tal

2000-tal

Introduktion

Expansion

Stagnation

Vitalisering

Extrem
tillväxt

?

Företagskapital
och Svetab
Statlig inblandning

Statligt- och
privatägda

Avreglering
banker

Atle och Bure

En mängd
nya
aktörer

VC-företagen

- VC-företagen är relativt små (60% 1-6 anställda)
- 12% av de investeringsansvariga är kvinnor
- Totalt förvaltad kapital är 137,9 miljarder SEK, och 31% av företagen förvaltar mindre än 100 miljoner SEK, medan 30% förvaltar mer än 1 miljard SEK
- I 49% av företagen ligger antalet investeringar på mindre än 10 investeringar (30% av företagen har mindre än 5 investeringar)

Venture capital idag (Nuteks kvartalsrapport 2003:2)

- 216 (174) investeringar och 3.248 mkr (928) under andra kvartalet 2002
- 4 investeringar (1,8% av investeringarna) och 13 mkr (0,4% av investeringsbeloppet) i såddfasen
- 77% av antalet investeringar är uppföljningsinvesteringar
- Bioteknik, datorer/IT/mjukvara samt medicinsk teknik är populäraste branscherna
- Regional snedfördelning
- 48 avyttringar (avyttring till industriella aktörer vanligast)

Vad tillför ven cap-företagen? (Öystein Fredriksen)

Tidigare studier

Subjektiva mått

Objektiva mått

Upplevd värdetillförsel

Finansiell utveckling

Börsvärde

Divergerande

resultat

	Portföljföretag	Venture capitalist
Målformulering	1,6 – 5,3	2,3 – 5,3
Affärsutveckling	1,7 – 5,5	2,9 – 5,1
Teknisk utveckling	1,4 – 3,1	1,2 – 3,4
Produktionsinriktning	1,4 – 3,4	1,6 – 3,8
Marknadsinriktning	1,8 – 4,6	1,9 – 4,7
Personalförändringar	1,3 – 4,4	1,3 – 5,4
Kontaktnät	2,0 – 5,7	2,0 – 5,1
Ledning och styrning	1,6 – 5,3	2,0 – 5,3
Ekonomiskt styrsystem	2,3 – 5,1	2,4 – 5,3

Vad tillför ven cap-företagen? (Öystein Fredriksen)

Reaktivt beteende: "Firefighter venture capitalists"

- Orsaker:
- Venture capitalisternas rykte
  - Kännetecknande för mycket ledarskap – fokusera på problem

Proaktivt beteende:

- Företag i tidiga utvecklingsfaser
- Företag med svag styrelse
- Företag med oerfaren ledning

- Orsaker:
- Affärsmässiga risker (mindre utsträckning agentrisker)

Finansieringskällor i tidiga faser

- Finansiell ”bootstrapping”
- Bank
- Formellt venture capital
- Informellt venture capital

Informellt venture capital – vad är det?

Privatpersoner som investerar ägarkapital direkt i onoterade företag till vilka de inte har någon familjerelation.

Formellt vs informellt venture capital

Formellt venture capital

- Investerar andras pengar => begränsat personligt ansvar (ansvar gentemot ledning/ägare)
- Stor investeringserfarenhet och investeringskapacitet
- Omfattande tid för utvärdering och kontrakt

Informellt venture capital

- Investerar egna pengar => signifikant personligt ansvar
- Liten investeringserfarenhet och begränsad investeringskapacitet
- Begränsad tid för utvärdering och kontrakt

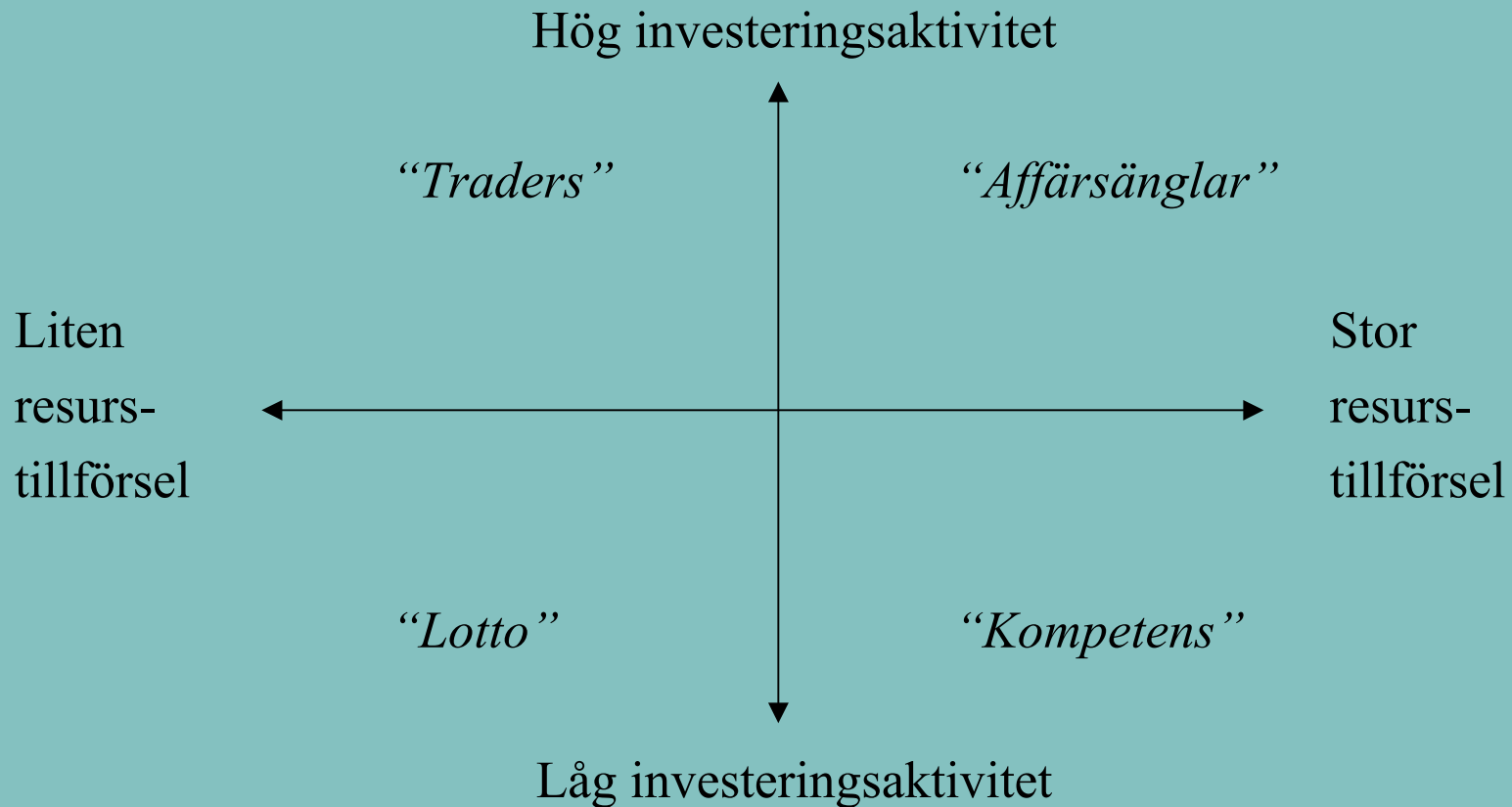
Den informella och formella venture capitalmarknaden har komplementära roller: belopp och faser, samt det informella kapitalet katalysator för det formella kapitalet.

Omfattning (GEM-rapporten)

USA	6,97	Sverige	2,45
Norge	5,12	Spanien	2,41
Danmark	4,11	Italien	2,14
Tyskland	3,94	Frankrike	1,91
Finland	3,63	Belgien	1,15
Storbritannien	3,07	Irland	1,06

Marknadens karaktär (Roger Sörheim & Hans Landström)

Affärsänglar (Hans Landström)

Entreprenöriell erfarenhet	95%
Erfarenhet som VD i små företag	63%

Andel av förmögenheten som investeras i informella investeringar

<5%	16%
>25%	41%

Drivkrafter

- Ekonomisk avkastning
- Spela en aktiv roll i utvecklingen av företag
- Kunna påverka investeringen

Affärsänglar (Hans Landström)

Antal identifierade investeringsmöjligheter	10	
Antal seriöst övervägda investeringsmöjligheter	5	
Antal gjorda investeringar	3	
Utvecklingsfas	Utvecklingsfas/etableringsfas	42%
	Nystartade/unga företag	38%
	Etablerade/mogna företag	20%
Ny teknik		37%
Geografiska preferenser < 50 km		53%

Affärsänglar - internationella jämförelser

	UK	USA	Norge	Sverige
Ålder (> 55 år)	44%	25%	na	47%
Erfarenhet som företagare	67%	83%	46%	95%
Företagare idag	49%	69%	38%	62%
Andel av förmögenheten i informella investeringar < 5%	34%	32%	28%	17%
Andel som gjort 3 eller fler investeringar/3 år	12%	9%	na	35%

Affärsänglar - internationella jämförelser

	UK	USA	Norge	Sverige
Erhållna investerings- möjligheter/3 år	29	9	20	10
Antal investeringar/3 år	2/7%	2/22%	1/5%	3/30%
Syndikatsinvesteringar	36%	92%	na	81%
Utvecklingsfas:				
Idé/etableringsfas	30%	56%	52%	42%
Involvering i portfölj företag:				
- operativt (hel- eller deltid)	x			
- konsult	(x)	x		x
- styrelse	x	x	(x)	x
- passivt	x		x	

Affärsänglar - internationella jämförelser

Svenska affärsänglar jämfört med USA och Storbritannien:

- Äldre
- Större entreprenöriell erfarenhet
- Investerar större andel av sin förmögenhet i informella investeringar
- Relativt många syndikatsinvesteringar
- Hög aktivitet i de företag i vilka de investerar
- Investerar i mindre utsträckning i tidiga utvecklingsfaser

Beslutskriterier (Hans Landström)

- Beslutskriterierna är personspecifika (heterogen marknad)
- Kriterierna avspeglar begränsningar i
  - (a) bedömningsmöjligheter -> mindre formella
  - (b) påverkansmöjligheter efter investeringen -> entreprenören och relationen viktiga kriterier
- Affärsänglar är inga filantroper
- Portfölj: (i) “områden” affärsänglarna förstår och har erfarenhet av, (ii) “områden” som andra förstår (syndikat), och (iii) “spännande projekt”

Värdetillförsel (Colin Mason & Richard Harrison)

- Få studier och metodologiska svårigheter
- Heterogen grupp investerare (olika kompetenser) och olika behov i företagen => värdetillförseln individuell och situationsberoende
- Vissa likheter med formellt venture capital, men ser investeringarna som “subjekt” – stödjande funktion (aktivare och bredare omfattning) snarare än som “objekt” – kontrollerande funktion

Avkastning och exit (Colin Mason & Richard Harrison)

- Färre “exits” med total förlust (31%) och större andel investeringar med begränsad avkastning, men likartad andel (10%) av investeringarna med mycket hög avkastning (>100%) jmf med formellt venture capital
- Genomsnittlig investeringshorisont: 4 år och “trade sales” vanligaste exit